

a jogszabályokat, ha a szektorok együttműködnének, ha a jelzőrendszeri háló jól működne, ha a rendőrök érzékenysége megfelelő lenne, nem kellene új jogszabály. De mindez máig nem történt meg. Bizonyos szempontból még rosszabb is a helyzet. Azóta eltelt 18 év és kiderült, illúzió, hogy a jogalkalmazás reformjával valódi változást lehet elérni. Végtelen cinizmus volt az isztambuli egyezményt részben azzal az indokkal elutasítani, hogy ami most itt van, az jó. Még mindig rendszeresen előfordul, hogy szexuális bántalmazás vagy családon belüli erőszak miatt bemegy a rendőrségre egy szülő, és elküldik, hogy ne te-

gyen feljelentést, ha nem akarja kitenni a gyerekét annak, amit az eljárás jelent. Ameddig nem alkalmazzuk a meglévő jogszabályokat azok szellemisége szerint, igenis segítség lenne az isztambuli egyezmény: kötelezettségekkel járna, ami fontos lenne az áldozatsegítés szempontjából, és igen, ehhez több pénz is kellene. Nem tudom elengedni azt a gondolatot, hogy nemcsak az egyezmény szóhasználatával van baja a döntéshozóknak, hanem arra sincs szándék, hogy a szükséges forrásokat biztosítsák.

MN: Egy másik hasonlóan nagy port kavart nem régi döntés az örökbefogadáshoz kötődő tanfo-

lyamok opcionálissá tétele. Ez gyermekjogi szempontból hogyan értékelhető?

GYSZ: Magyarországon az örökbefogadás felbontható, a gyermeket vissza lehet adni; adnak is vissza. Nem kérdés, hogy mély traumát okoz, ha valakiről egyszer lemondanak, majd még egyszer visszaadják. Ezért mindent meg kell tenni avégett, hogy a szülők felkészültek legyenek. Ráadásul a magyar rendszer sok szempontból még mindig a szülőről szól, neki kérésünk gyermeket, és nem fordítva: a gyerekek szüleit. Emiatt is kutyakötelességünk mindent megtenni azért, hogy akik örökbe akarnak fogadni, mindennel tisztában legye-

nek, amivel ez jár. Hogy megértjük, milyen traumákat él át az, akit gyerekként elhagynak, hogy mit hoz magával egy ilyen gyerek, hogyan fog reagálni bizonyos dolgokra. Sok szülő a tanfolyam elvégzése után döbben rá, hogy nem is ezt szeretné, vagy nem így, vagy nem most. Azzal védeni ezt az új intézkedést, hogy eddig is örökbe fogadó szülőknek lehetett nyilvánítani valakit a tanfolyam előtt, azért cinikus, mert egy eleve rossz szabályra hivatkoznak. Ez, és az örökbefogadásról szóló egyéb jogszabályi változtatások gyermekjogi szempontból nehezen érthető és indokolhatóak.

Fülöp Zsófia

A gyöngyöspatai szegregációs per utóélete

Nem tudják elengedni

Ellenállva a politikai nyomásnak, együttesen százmiliónos kártérítést ítélt meg 60 szegregáltan oktatott roma fiatalnak a Kúria. A kormány törvénymódosítással venne elejét a hasonló pereknek, s közben kampánytémát csinál az iskolai erőszakból.

„Magyarország Alaptörvényének értelmében a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatók.” Bírósági ítéletekben nem szokás leírni ezt az evidenciát, a Kúria május 12-i, a gyöngyöspatai szegregációs per végére pontot tevő döntésében Wellmann György, a polgári kollégium amúgy nyugdíjazás előtt álló vezetőjének tanácsa mégis fontosnak tartotta hangsúlyozni saját függetlenségét (az ítéletet Wellmann mellett Pataki Árpád és Bajnok István bírák jegyzik).

Wellmannék e gesztussal egyértelműen arra a politikai kommunikációs hadjáratra reagáltak, amelyet a kormány épített a gyöngyöspatai ügy köré. A témát a Debreceni Ítéltábla tavaly őszi másodfokú ítélete után némi fáziskéséssel, ám annál erőteljesebb sorozásba csomagolva prezentálta Horváth László, Heves megye érintett térségének fideszes ország-

gyűlési képviselője, hogy aztán év eleji nemzetközi sajtótájékoztatóján Orbán Viktor már úgy beszéljen a gyöngyöspatai kártérítésről, mint ami sérti a „magyar emberek igazságérzetét”. Bár Orbán ekkor még az etnikai alapú szegregáció tényét is megkérdőjelezte, a kormány később már csak amellettt kampányolt, hogy a Kúria ne pénzben, hanem „természetben”, oktatási-képzési szolgáltatás formájában ítélje meg a kártérítést a cigány fiataloknak. A legfelsőbb bírói fórum azonban ellenállt a nyomásyakorlásnak, májusban megerősítette a másodfokú ítéletet. Eszerint fenntartóként a gyöngyöspatai önkormányzat és a Klebelsberg Központ tankerülete felelős azért, hogy a 2003/2004-es és a 2016/2017-es tanévek között a Neksei Demeter Általános Iskolában jogellenesen elkülönítették a cigány tanulókat. Az iskola, az önkormányzat és a tankerület összesen mintegy 100 millió forintnyi

nem vagyoni kártérítéssel tartozik a 60 felperesnek, az iskola egykori diákjainak.

De hiába a bíróság immár támadhatatlan ítélete, a kormány nem engedi el a gyöngyöspatai ügyet. A január végétől miniszterelnöki megbízottként is funkcionáló Horváth László a köznevelési törvény módosításához benyújtott indítvánnyal érni el, hogy a jövőben a tanulókat neveléssel-oktatással összefüggésben ért személyiségi jogsérelmekért – amilyen a jogellenes elkülönítés is – a bíróság csak oktatási, képzési szolgáltatásként meghatározott sérelemdíjat ítélhessen meg. Az iskolaerősről szóló javaslatban kulmináló iskolai erőszak elleni fellépést is a gyöngyöspatai eseményekre adott válaszként tállalják a kormánypárti megszólalók.

Régi történet

Gyöngyöspata nevét a 2011. márciusi események, a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület megfélemlítő „járőrözése” és a Jobbik cigánysort is érintő vonulása után ismerte meg az országos nyilvánosság. Bizonyos értelemben a szegregációs pernek is ez volt az előzménye. Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa alapvetően a rendőrség szélsőjobboldali szervezetekkel szem-

ben tanúsított hozzáállását akarta vizsgálni Gyöngyöspatán, de a helyszínen a település egyetlen iskolájáról is több panasz érkezett munkatársaihoz, ezért a gyöngyöspatai eseményekről kiadott 2011. áprilisi jelentésében az iskola szegregáló gyakorlatát is feltárta.

A jelentésben szerepel egy táblázat, ebben a kisebbségi ombudsman munkatársai percepció és néhány súlyozott szempont – vezetőknév, lakóhely, halmozottan hátrányos helyzet – alapján becsülték meg az egyes osztályokba járók között a cigány tanulók arányát. Az eredményekből kiténik, hogy az iskolában a cigány tanulók körülbelül kétharmadát a „b” jelű osztályokba sorolták; ezek a gyakran évfolyamok közötti összehasonlással működő csoportok szinte teljes egészében „cigány osztályok” lettek annak ellenére, hogy a 2011-es vizsgálatkor összességében csak a tanulók 48 százaléka volt cigány származású a gyöngyöspatai iskolában. A „b” osztályok térben is jól elkülönültek az „a” jelűektől, egy kivétellel a földszinten helyezték el őket, az iskola igazgatója pedig azt is elismerte, hogy a „b” osztályokban „nagyobb hangsúlyt fektetnek a kötelező tantárgyi minimumra és kevesebbet a plusz tananyagra, míg az »a« osztályok tehetség-gondozó feladatot is ellátnak”.

Nagyrészt az ombudsmani jelentés eredményeire alapozva kezdett pereskedésbe Gyöngyöspatán az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány (CFCF). Először úgynevezett közérdekű pert indítottak, ebben az eljárásban az Egri Törvényszék, a Fővárosi Ítéltábla, majd 2015-ben a Kúria is megállapította, hogy a gyöngyöspatai iskolában a 2003/2004-es tanévtől kezdve jogellenesen elkülönítették a roma tanulókat, és alacsonyabb színvonalú oktatást biztosítottak nekik, mint nem roma társaiknak. A szegregáció kezdő időpontja azért lett a 2003/2004-es tanév, mert ekkor vált a magyar jogrend részévé az egyenlő bánásmódról szóló törvény (a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmódról szóló EU-s irányelv átültetéséeként). A közérdekű perben ugyanakkor azt is leszögezték a bíróságok, hogy a 2012/2013-as tanévben már csak egy első osztály működött a Nekcsei Demeter Általános Iskolában, az iskolán belüli szegregáció tehát felmenő rendszerben megszűnésnek indult; igaz, ez – mint később látni fogjuk – az iskola „elcigányosodásával” járt együtt, a nem roma szülők ugyanis egyre nagyobb arányban írták át más településekre a gyerekeiket.

A kártérítési per előzményének tekinthető közérdekű eljárásban nem mindenben adtak igazat az alapítványnak. Bár az ombudsmani jelentés szerint egyértelmű volt a cigány gyerekek elkülönítésének szándékossága, a bíróságok csak azért marasztalták el az iskolát és fenntartóit (a fenntartó 2013-ig az önkormányzat, utána a Klebelsberg Központ volt), mert nem tettek semmit az úgymond spontán kialakuló szegregáció felszámolásáért. Az ombudsman a romák közvetett megkülönböztetésének vélte azt is, hogy napközibe kizárólag azt vették fel, akinek mindkét szülője munkaviszonnyal rendelkezett, a jogerős ítélet azon-

ezer forintos igényt nyújtottak be, a másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla ezt végül elfogadta azzal a megszorítással, hogy a 2011/2012-es tanév utáni évekre (amikor a bíróság szerint már csak a jogellenes elkülönítés volt bizonyítható, az alacsonyabb oktatási színvonal nem) 300 ezer forintot tartott méltányos kártérítésnek. Ezeket az összegeket a bíróság beszorozta azoknak az éveknél a számával, amíg az egyes felperesek az iskola „b” osztályaiba jártak, így jöttek ki a fejenként 350 ezer és 3,5 millió forint közötti kártérítések (a 350 ezer forint úgy jöhetett ki, hogy az egyik diákot év közben sorolták át a cigány osztályba).

BEGYÓGYULNAK-E A SEBEK? (A NEKCSEI DEMETER ÁLTALÁNOS ISKOLA, 2020. JANUÁR)

ban ebben nem talált kivetnivalót. Hasonlóképpen, a bíróság elfogadta az iskola arra adott magyarázatát, hogy miért ebédelték külön a cigány és nem cigány gyerekek (túl kicsi volt az ebédlő), illetve hogy miért zárták ki a cigány tanulókat az úszásoktatásból (nem volt megfelelő felszerelésük).

Pénzben vagy természetben

A jogellenes elkülönítés és az alacsonyabb színvonalú oktatás ugyanakkor önmagukban olyan sérelmek voltak, amelyekre kártérítési igényt lehetett alapozni. A CFCF eredetileg 63 felperest képviselt (a Nekcsei Demeter Általános Iskola volt vagy még a per idején is aktív tanulóit), időközben egyikük visszavonta a keresetét, a bíróság két esetben elutasította a kártérítési igényt, a maradék 60 sértettnek ítélte meg az összesen 100 millió forintos sérelemdíjat. A CFCF ügyvédei tanévenként 500

A Kúria előtt valójában már csak az volt a kérdés, hogy az önkormányzat és a tankerület kormány által támogatott felülvizsgálati kérelme nyomán meg lehet-e ítélni „természetben”, oktatási-képzési szolgáltatásként a kártérítést. „Ez egy nem létező jogi probléma. Amióta a magyar jog ismeri a nem vagyoni kártérítést (az új Ptk. szerint sérelemdíj) fogalmát, soha fel sem merült, hogy természetben is lehetne nyújtani. Abszurd felvétel, az ilyenért a jogi karon buktatnának” – mondja a *Narancs*-nak Gárdos Péter, a roma fiatalokat képviselő egyik ügyvéd. Érvelésével a Kúria Wellmann György vezetete tanácsa is egyetértett, az ítéletről kiadott közleményében a bíróság azt írta, „a nem vagyoni károk megtérítésénél a kártérítés megítélésének egyetlen módja a pénzbeli kártérítés. Pénzbeli kártérítés pótlólagos képzéssel való kiváltására csak a felek peren kívüli megállapodása esetén kerülhet sor.”

Ez következik a szabályozás logikájából is, hiszen a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj mindig egy utólag már nem helyreállítható kár erkölcsi ellentételezésére szolgál. Könnyen belátható, hogy hiába szerveznének bármilyen kiváló oktatást a ma már jellemzően huszoneves gyöngyöspatai roma fiataloknak, az nem kompenzálná őket a szegregált iskolában elvesztegetett éveikért. Az „eredeti állapot” itt nem helyreállítható, ez nem az a helyzet, mint amikor a kutya megeszi a szomszéd két csirkéjét, és az eb tulajdonosa ad helyette két másikat a károsultnak. Ráadásul az ítélet alapján a kártérítés alapja nem pusztán az alacsony

új szabályt fogják alkalmazni akkor is, ha a szegregáció időszaka még a módosítás előtti időszakra esik, de a kártérítési pert csak a módosítás elfogadása után indítják meg.

Beletenyerelek

A kormány ki is mondja, hogy a módosítási javaslat célja a gyöngyöspataihoz hasonló szegregációs perek – vagy ahogy ők nevezik, a „szegregációs biznisz” – megakadályozása. Az ítélet annyiban nem precedens nélküli, hogy korábban is kaptak már cigány tanulók jogellenes elkülönítés miatt pénzügyi kártéri-

tés érdekében. Gyöngyöspatára azonban nem hozott megnyugvást az ítélet, és főleg annak kormányzati kezelése. „Horváth László ahelyett, hogy a problémák megoldásában segítene, valójában a normális közösségi élet lehetetlenséget el akcióival” – véli Szabó Szabolcs független országgyűlési képviselő, aki többször felszólalt már a gyöngyöspatai ügyben. Szabó szerint a kormány „kommunikációs csodafegyvert” fabrikál abból, hogy a gyöngyöspatai szegregációs ügyet önkényesen összekapcsolja az iskolai erőszak elleni küzdelemmel. Ennek eklatáns példája volt, hogy Maruzsa Zoltán köznevelésért felelős államtitkár és Horváth február 4-én Gyöngyöspatán tartott sajtótájékoztatót az iskolai erőszak témájában, bár megszólalásuk apropója egy Nagykátán történt tanárbántalmazás volt.

Horváth László az iskolai erőszak megszüntetését célzó törvénymódosítások vitáján is előhozta Gyöngyöspata példáját, szerinte a nem roma szülők az iskolában (nyilván a roma diákok részéről) tapasztalható erőszak miatt fordultak el a Nekcsei Demeter Általános Iskolától. Az iskolának a 2000-es évek közepén még 221 tanulója volt (körülbelül a felük volt cigány), mára 77-en maradtak, akik közül mindössze öt nem roma. Horváth konkrét, igazolható példákat nem hoz a gyöngyöspatai roma tanulók által elkövetett erőszakra, azt pedig rendre kifejejtí az egyenletről, hogy talay ősszel éppen az iskola igazgatója bántalmazott egy 12 éves gyereket az édesanyja szeme láttára. Az igazgató azóta távozott az iskolából, a bántalmazásból pedig rendőrségi ügy lett. Májusban a Gyöngyösi Járási Ügyészség megalapozottnak találta a feljelentést, az igazgatóval szembeni vádemelést azonban egy év idő alatt a gyanúsított újabb bűncselekményt nem követ el, megszüntetik a büntetőeljárás).

Ősz óta a tantestületen kívülről érkezett igazgató, Baloghné Bagdány Ildikó irányítja a Nekcsei Demeter Általános Iskolát. Szabó Szabolcs felvette vele a kapcsolatot, és azt mondja, az új vezető jelentős részben megújult tanári karral az integráció irányába szeretne elmozdulni, visszacsábítaná az iskolába a gyöngyöspatai nem roma családokat. „Ebbe a törekvésbe tennem remél bele a Fidesz kampánya, ebben a gyűlölettel teli légkörben sokkal nehezebb lesz munkaerőt toborozni és megnyerni a nem romákat” – mutat rá Szabó. Baloghné ugyanakkor a *Euro-news*nak óvatossággal beszélt a tervezett iskolaórri rendszerről, azt mondta, bízik abban, hogy az iskolaórri megjelenésével sikerül visszanyerni annak a 80 családnak a bizalmát, akik háttal fordítottak az iskolának. Mi is kerestük a Nekcsei Demeter Általános Iskolát, de mivel az igazgató a héten nem tartózkodik bent, senki nem tudott nyilatkozni.

Teczár Szilárd

Foto: MTI/Mohai Balázs

A SZABAD BÍRÓSÁGI SZABAD GYÖNGYÖSPATAI TŰNTETŐK A KÚRIA VÉDELMEBEN

nyabb színvonalú oktatás volt, hanem önmagában a cigány tanulók elkülönítése és az által okozott lelki károk, a potenciálisan kialakuló kisebbségi érzés is indokolják a jóvátételt a bíróság szerint – ezt a hátrányt pedig még elméletileg sem lehetne oktatási szolgáltatással kiegyenlíteni.

Ennek ellenére Horváth László június 4-én benyújtott egyéni módosító indítványa befejezte a köznevelési törvénybe, hogy „ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót a neveléssel-oktatással összefüggésben személyiségi jogában megsérti, a bíróság a sérelemdíjat oktatási, képzési szolgáltatásként határozza meg”. Gárdos Péter szerint ez a megoldás sértetheti a faji egyenlőségről szóló uniós irányelvet, az ugyanis tartalmazza, hogy a jogsértésekkel szemben hatékony és kellő visszatartó erejű szankciókat kell alkalmazni, a pótlólagos képzés pedig aligha nevezhető ilyennek. A módosítás átmeneti rendelkezéseket nem tartalmaz, ezért Gárdos szerint felmerülhet, hogy ezt az

tést, de a gyöngyöspataihoz talán leginkább hasonlító miskolci esetben mindössze öt diáknak ítélték meg fejenként 100 ezer forintot. A gyöngyöspatai ügy sokkal hosszabb időtávot fog át és sokkal több diákot érint, Farkas Lilla ügyvéd, a CFCF kurátora mégsem hiszi, hogy a friss ítélet hatására tömegesen indulnának szegregáció miatti kártérítési perek. „Az alapítványnak alsó hangon 15 millió forintjába került a pert előkészítő terepmunka és a kapcsolattartás az ügyfelekkel. Kizárt, hogy ezt piaci alapon bárki is vállalná” – mondja a kurátor. A CFCF 2016 óta egyfajta tetszhalott állapotban van, már csak a korábban indított pereiket vizsgál végig, és nem ismert más olyan civil szervezet, amely hasonló ügyekkel foglalkozna.

A 60 érintett előbb-utóbb várhatóan a pénzéhez jut, bár az állami szervek nem sietik el a teljesítést. Információink szerint lapzártánkkor a tankerület még mindig a Kúria ítéletének hivatalos, papíralapú átvételére várt, ezt követően tudják elindítani a belső folyamatokat a fize-